

LAAT JE KIND NIET LOS!

Gordon Neufeld & Gabor Maté

**LAAT JE KIND
NIET
LOS!**

Hoe een hechte band je kind
op het juiste spoor houdt

Manteau

Oorspronkelijke titel: *Hold On to Your Kids*

© 2013 by Vintage Canada

© 2014 Nederlandse vertaling Uitgeverij Manteau / WPG Uitgevers België nv,

Mechelsesteenweg 203, B-2018 Antwerpen en Tracey Drost-Plegt

www.manteau.be

info@manteau.be

Vertegenwoordiging in Nederland
Singel 262 – 1016 AC Amsterdam
Postbus 3879 – 1001 AR Amsterdam

Vertaling: Tracey Drost-Plegt, advies: Margriet Noot
Omslagontwerp: Steven Theunis, Armée de Verre
Foto's omslag: © Shutterstock
Vormgeving binnenwerk: Aldus

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op welke wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Ondanks alle zorg die aan de samenstelling van de uitgave werd besteed, kan de redactie of de auteur noch de uitgever aansprakelijkheid aanvaarden voor eventuele schade die zou kunnen voortvloeien uit enige fout die in deze publicatie zou kunnen voorkomen.

ISBN 978 90 223 2977 1

D/2014/0034/57

NUR 854

*Opgedragen aan onze kinderen en aan de huidige
en toekomstige kinderen van onze kinderen.*

*Zij waren de inspiratie voor deze inzichten en
hebben ons alle reden gegeven om ze te delen.*

Tamara, Natasha, Bria, Shay en Braden

&

Daniel, Aaron en Hannah

&

Kiara, Julian en Sinead

Actie heeft alleen betekenis binnen een relatie,
en zonder begrip van relaties leidt actie
op elk niveau slechts tot conflict.
Het begrijpen van relaties is oneindig veel belangrijker
dan de zoektocht naar een actieplan.

J. KRISHNAMURTI

Aan de lezer

Gordon Neufeld en ik kennen elkaar al jaren. We hebben elkaar ontmoet toen mijn vrouw Rae en ik hem om advies gingen vragen voor ons oudste kind. Onze zoon was toen acht jaar. We dachten dat we met een probleemkind te maken hadden. Gordon liet ons al snel inzien dat het probleem niet bij het kind of bij ons lag, maar bij de manier waarop we onze relatie met hem benaderden. Enkele jaren later maakten we ons zorgen om onze tweede zoon, die als jonge tiener ons gezag niet meer accepteerde en zelfs ons gezelschap leek te vermijden. We kwamen weer bij Gordon terecht, die ons vertelde dat we deze zoon van bij zijn leeftijdgenoten moesten terughalen. We moesten hem zien over te halen om weer een relatie met ons aan te knopen. Bij die gelegenheid hoorde ik voor het eerst over dr. Neufelds begrip *oriëntatie op leeftijdgenoten*, waarbij niet de ouders maar de leeftijdgenoten van het kind de grootste invloed uitoefenen. Gordon vertelde me over de vele negatieve gevolgen van die verschuiving, die kenmerkend is voor de hedendaagse samenleving. Ik heb sindsdien vaak reden gehad om dankbaar te zijn voor de inzichten die Rae en ik toen opdeden.

Gordon en ik hebben *Laat je kind niet los!* geschreven met de radicale bedoeling om de natuurlijke ouderschapsinstincten van mensen opnieuw aan te wakkeren. Als we daar met dit boek in slagen, zal veel van wat momenteel als wijsheid wordt gezien over de opvoeding en opleiding van kinderen, op zijn kop komen te staan. Wij gaan niet uit van wat ouders zouden moeten doen, maar van wie zij moeten zijn voor hun kind. We bieden inzichten in het kind, in de ontwikkeling van het kind en in de hedendaagse belemmeringen voor de gezonde ontwikkeling van onze kinderen. Vanuit die inzichten en vanuit de oprechte toewijding waarmee ouders hun kinderen opvoeden, ontstaat de spontane en zorgzame wijsheid die de bron vormt van succesvol ouderschap.

Tegenwoordig wordt ouderschap gezien als een stel vaardigheden die in lijn moeten liggen met wat experts aanbevelen. Deze obsessie is in wezen het gevolg van verloren intuïtie en van een verloren relatie met kinderen, die voor voorgaande generaties vanzelfsprekend was. Dat is ouderschap namelijk: een relatie. Door biologische banden of een huwelijk of adoptie komen we in die relatie terecht, maar alleen een wederzijdse band met ons kind kan die relatie zeker stellen.

Zodra ons ouderschap zeker is gesteld, worden er natuurlijke instincten aangewakkerd die met grotere wijsheid dan die van een of andere expert aangeven hoe we de jongeren onder onze vleugels moeten verzorgen en grootbrengen.

Het geheim is dat we de relatie met onze kinderen eer aan moeten doen bij alle interacties die we met hen hebben.

Het ouderschap wordt tegenwoordig ondermijnd, om redenen die we later zullen bespreken. We hebben te maken met veel verraderlijke concurrentie die onze kinderen bij ons vandaan wil lokken, terwijl wij bovendien van het opvoeden worden weggeleid. We beschikken niet meer over de economische en sociale basis voor een cultuur die ouderschap ondersteunt en de missie ervan als heilig beschouwt. Voorgaande culturen konden er nog van uitgaan dat de hechting van kinderen aan hun ouders stevig en langdurig was; wij hebben die luxe niet. Als moderne ouders moeten we ons bewust worden van wat er ontbreekt, van wat er niet werkt in de opvoeding en scholing van onze kinderen en tieners. Dat bewustzijn zal ons voorbereiden op de uitdaging om een relatie met onze kinderen op te bouwen waarin wij, de verzorgende volwassenen, weer de leiding hebben, en niet meer hoeven te leunen op dwang en geforceerde gevolgen voor het verkrijgen van de medewerking, gehoorzaamheid en het respect van onze kinderen. In hun relatie met ons bereiken onze kinderen hun ontwikkelingsdoel: onafhankelijke, zelfgemotiveerde en volwassen personen worden, met waardering voor hun eigenwaarde en aandacht voor de gevoelens, rechten en menselijke waardigheid van anderen.

Laat je kind niet los! bestaat uit zes delen. In het eerste deel wordt uitgelegd wat oriëntatie op leeftijdgenoten nu precies is en hoe het verschijnsel zo diep heeft kunnen doordringen in onze cultuur. In het tweede en derde deel worden de vele negatieve gevolgen van oriëntatie op leeftijdgenoten beschreven, respectievelijk op ons vermogen tot opvoeden en op de ontwikkeling van onze kinderen. Ook wordt in deze eerste drie delen de gezonde ontwikkeling van het kind beschreven, die in contrast staat met de verstoorde ontwikkeling die het gevolg is van een cultuur van oriëntatie op leeftijdgenoten. In het vierde deel wordt een programma voorgesteld voor het opbouwen van een blijvende band met onze kinderen, een relatie die kan dienen als veilige cocon voor hun volwassenwording. In het vijfde deel wordt uitgelegd hoe we kunnen voorkomen dat onze kinderen door leeftijdgenoten worden weggelokt.

Dr. Neufelds achtergrond en ervaring als psycholoog en zijn zeer originele werk vormen de basis van onze centrale stelling en van het advies dat we bieden. In die zin is hij de enige auteur. Veel van de duizenden ouders en docenten die de afgelopen decennia Gordons seminars hebben bezocht, vroegen hem vol ongeduld: 'Wanneer verschijnt uw boek?' Dat de publicatie van *Laat je kind niet los!* niet langer wordt uitgesteld, is mijn bijdrage. Het plannen, schrijven en vormgeven van het boek is onze gezamenlijke inspanning geweest.

Ik ben trots dat ik kan helpen om Gordon Neufelds transformerende ideeën onder de aandacht van een breder publiek te brengen. Het was de hoogste tijd en we zijn elkaar dankbaar voor de vriendschap en de professionele relatie die we hebben opgebouwd waardoor het mogelijk was om dit boek te schrijven. We hopen – sterker nog, we geloven er rotsvast in – dat ook de lezer vindt dat onze samenwerking tot iets moois heeft geleid.

We willen ook onze redactrices, Diane Martin in Toronto en Susanna Porter in New York, bedanken. Diane zag al van meet af aan welke mogelijkheden dit werk bood en heeft het altijd van harte gesteund. Susanna heeft met veel geduld en expertise een nogal hoogdravend en log manuscript herwerkt en heeft met haar treffende suggesties geholpen om er een lichter en overzichtelijker geheel van te maken, waarin onze boodschap duidelijker overkomt. Het resultaat is een boek dat de lezer aangener zal vinden en waar de schrijvers zeker tevredener over zijn.

Gabor Maté, M.D.

Dankwoord

Zeven mensen hebben onmisbare, praktische en daadkrachtige hulp geboden bij het schrijven van en de voorbereiding op dit boek: Gail Carney, Christine Dearing, Sheldon Klein, Joy Neufeld, Kate Taschereau, Suzanne Walker en Elaine Wynne. Samen stonden ze bekend als de Dinsdagavondgroep. Vanaf de eerste geschreven stukken tot de indiening van het uiteindelijke manuscript hadden we wekelijks overleg met hen. Ze becommentarieerden en discussieerden over de concepten en later, hoofdstuk voor hoofdstuk, het werk in uitvoering dat *Laat je kind niet los!* zou worden. De groep spande zich in om onze boodschap op papier te zetten met respect voor de intentie van het boek en voor de behoeften en gevoeligheden van de lezer. Wij, de twee auteurs, keken telkens weer uit naar deze enthousiaste en vruchtbare bijeenkomsten en ervoeren een sterk gevoel van verlies en spijt toen er door de voltooiing van het boek een eind kwam aan deze sessies. We zijn de Dinsdagavondgroep grote dank verschuldigd: zonder hun toewijding en steun zou ons werk zwaarder en het resultaat minder bevredigend zijn geweest.

INHOUD

DEEL EEN

HET VERSCHIJNSEL ORIËNTATIE OP LEEFTIJDGENOTEN	13
1. Waarom ouders belangrijker zijn dan ooit	15
2. Misplaatste hechtingen, ontwrichte instincten	27
3. Waarom we zijn vastgelopen	44

DEEL TWEE

GESABOTEERD: HOE ORIËNTATIE OP LEEFTIJDGENOTEN HET OUDERSCHAP ONDERMIJNT	59
4. De macht om op te voeden ontglipt ons	61
5. Van hulp tot hinderpaal: als hechting zich tegen ons keert	73
6. Tegenwil: waarom kinderen ongehoorzaam worden	88
7. Culturele vervlakking	101

DEEL DRIE

VASTGELOPEN IN ONVOLWASSENHEID: HOE ORIËNTATIE OP LEEFTIJDGENOTEN DE GEZONDE ONTWIKKELING BELEMMERT	109
8. Gevoel uit de weg gaan: een gevaarlijke vlucht	111
9. Vastgelopen in onvolwassenheid	125
10. Agressie als erfgoed	143
11. Het ontstaan van pesters en slachtoffers	157
12. Een seksuele wending	173
13. Niet-ontvankelijke leerlingen	185

DEEL VIER

ONZE KINDEREN VASTHOUDEN (OF TERUGHALEN)	197
14. Onze kinderen ophalen	199
15. De gezagevende banden intact houden	217
16. Discipline zonder verwijdering	235

DEEL VIJF

ORIËNTATIE OP LEEFTIJDGENOTEN VOORKOMEN	257
17. Niet flirten met de concurrent	259
18. Een nieuwe hechtingsgemeenschap bouwen	279

DEEL ZES

EEN NASCHRIFT VOOR HET DIGITALE TIJDPERK 291
19. De op hol geslagen digitale revolutie 293
20. Een kwestie van timing 309

WOORDENLIJST..... 324
NOTEN..... 335
REGISTER 345

DEEL EEN

HET VERSCHIJNSEL ORIËNTATIE OP LEEFTIJDGENOTEN

1. Waarom ouders belangrijker zijn dan ooit

Jeremy is twaalf en hangt over het toetsenbord, de ogen strak op het beeldscherm gericht. Het is acht uur 's avonds en zijn huiswerk is nog lang niet af, maar de opmerkingen die zijn vader hierover maakt, zijn aan dovemansoren gericht. Jeremy chat op MSN Messenger met zijn vrienden: de laatste roddels over wie er verliefd is op wie, beslissen wie er een maatje is en wie niet, ruzie over wie er die dag op school precies wat heeft gezegd tegen wie, het laatste nieuws over wie er hot is en wie niet. 'Laat me met rust', snauwt hij tegen zijn vader, die hem nogmaals aan zijn huiswerk komt herinneren. 'Als je zou doen wat je hoort te doen,' zegt zijn vader op gefrustreerde toon, 'dan zou ik je met rust laten.' De verbale strijd escaleert, ze verheffen hun stem en even later roept Jeremy: 'Jij begrijpt ook niets!' en slaat de deur dicht.

De vader is van streek. Hij is boos op Jeremy, en nog meer op zichzelf. Ik heb het weer verprutst, denkt hij. Ik weet niet hoe ik met mijn zoon moet communiceren. Hij en zijn vrouw maken zich zorgen om Jeremy: ooit een gemakkelijk kind, maar nu niet voor rede of goede raad vatbaar. Hij lijkt zijn aandacht uitsluitend te richten op contact met zijn vrienden. Dit conflictscenario speelt zich diverse keren per week af en noch het kind, noch de ouder weet nieuwe ingevingen of gedrag te bedenken om de patstelling te doorbreken. De ouders voelen zich machteloos. Ze hebben hem nooit gestraft, maar zijn nu steeds sterker geneigd om dat wel te doen. Hun zoon raakt verbitterd en wordt opstandig.

Moet opvoeden echt zo moeilijk zijn? Is het dat altijd geweest? Oudere generaties hebben zich er in het verleden vaak over beklaagd dat jongeren minder respect tonen en minder worden gestraft dan vroeger, maar veel ouders van nu weten intuïtief dat er iets verkeerd is. Kinderen zijn niet meer zoals we ze ons herinneren. Ze laten zich minder door volwassenen aansturen en zijn niet meer zo bang om in de problemen te komen. Ook lijken ze minder onschuldig en naïef – het ontbreekt hun, zo lijkt het, aan de verwondering waarmee een kind zich vol enthousiasme op de wereld stort. Het is alsof ze niet langer onder de indruk zijn van de wonderen van de natuur. Alsof de menselijke creativiteit niet meer kan boeien. Veel kinderen lijken ongepast wijs, misschien zelfs vroegtijdig uitgeblust, te rijp voor hun leeftijd. Zonder elkaars gezelschap en de beschikking over technologische middelen lijken ze zich snel te vervelen. Creatief alleen spelen lijkt iets uit het verleden. 'Als kind was ik mateloos geboeid door de klei die ik uit een greppel bij ons in de buurt opgroef', herinnert een vierenveertigjarige moeder zich. 'Ik vond het heerlijk om die te voelen; ik maakte er van alles mee of kneedde ze gewoon met mijn handen. Toch lukt het

me niet om mijn zoontje van zes zover te krijgen dat hij alleen speelt, behalve met een computer, een Nintendo-console of videospelletjes.'

Ook de manier van opvoeden is anders. Onze ouders waren zelfverzekerder en hadden een grotere invloed op ons, in goede en slechte zin. Voor veel mensen is opvoeden niet natuurlijk meer.

De ouders van nu houden evenveel van hun kinderen als ouders van vroeger, maar die liefde dringt niet altijd door. We moeten onze kinderen evenveel leren, maar ons vermogen om onze kennis over te brengen is kleiner geworden. We voelen ons niet bij machte om onze kinderen tot volle bloei te laten komen. Soms gedragen ze zich alsof ze door een voor ons onhoorbaar lied van sirenen bij ons vandaan zijn gelokt. We vrezen, al is het maar een klein beetje, dat de wereld een minder veilige plek is en dat we ze niet kunnen beschermen. De kloof tussen kinderen en volwassenen lijkt soms onoverbrugbaar.

We proberen te voldoen aan het ideaalbeeld dat we van goede ouders hebben. Wanneer we niet bereiken wat we willen, gaan we in gesprek met onze kinderen, we onderhandelen met hen, belonen of straffen hen of we kopen hen om. We horen hoe we hen toespreken op een toon die zelfs ons streng in de oren klinkt en die niet bij onze ware aard past. We merken hoe we op momenten van crisis kil worden, juist wanneer we onze onvoorwaardelijke liefde zouden willen tonen. We voelen ons gekwetst als ouders, en afgewezen. We verwijten ons zelf dat we hebben gefaald, of we verwijten onze kinderen dat ze dwars zijn. Of de televisie omdat die onze kinderen afleidt. Of de school omdat die niet streng genoeg is. Als onze onmacht ondraaglijk wordt, grijpen we naar simplistische, autoritaire formules die passen bij de quick-fix/het doe-het-zelfethos van deze tijd.

Het hele belang van de ouders voor de ontwikkeling en opvoeding van jonge mensen wordt in twijfel getrokken. 'Zijn ouders nog belangrijk?' luidde de titel van een omslagverhaal in het tijdschrift *Newsweek* in 1998. 'Ouders worden overgewaardeerd', werd er betoogd in een boek dat in datzelfde jaar grote internationale belangstelling kreeg. 'Ze hebben je laten geloven dat je veel meer invloed op de persoonlijkheid van je kind hebt dan je in werkelijkheid hebt.'¹

Het belang van ouderlijke invloed zou niet zo groot zijn als alles vanzelf goed zou gaan met onze jongeren. Het feit dat onze kinderen niet naar ons luisteren of niet dezelfde waarden hebben als wij, zou nog acceptabel kunnen zijn als ze volkomen zelfvoorzienend, zelfgereguleerd en stabiel zouden zijn, als ze een positief beeld van hun identiteit zouden hebben en als ze duidelijk zouden weten wat ze met hun leven willen doen en wat ze willen bereiken. Dat zijn eigenschappen waar het veel kinderen en jonge volwassenen aan ontbreekt. Thuis, op school, in

de ene gemeenschap na de andere zijn jonge mensen in ontwikkeling hun houvast kwijt. Velen hebben geen zelfbeheersing en lopen steeds meer risico op vreemding, drugsgebruik, geweld of vallen gewoon ten prooi aan een algemene doelloosheid. Ze zijn minder ontvankelijk en moeilijker aan te sturen dan hun voorgangers van amper enkele decennia geleden. Veel van hen zijn hun vermogen kwijt om zich aan te passen, om te leren van negatieve ervaringen en om te groeien. Nog nooit hebben zoveel kinderen en tieners geneesmiddelen voorgeschreven gekregen voor depressie, angst of tal van andere psychische aandoeningen. De crisis die de jeugd doormaakt, komt dreigend tot uiting in het toenemende probleem van pesten op school en, in het zeer extreme geval, in het vermoorden van kinderen door kinderen. Dergelijke tragedieën komen zelden voor maar zijn slechts de zichtbare uitwassen van een grootschalige malaise, een agressief trekje dat in de hedendaagse jeugdcultuur welig tiert.

Betrokken en verantwoordelijke ouders zijn gefrustreerd. Ondanks onze liefdevolle zorg lijken kinderen onder zware stress gebukt te gaan. Ouders en andere volwassenen lijken niet langer de vanzelfsprekende mentoren voor de jongeren te zijn, zoals dat altijd al het geval was bij de mens en nog steeds is bij alle andere diersoorten in hun natuurlijke omgeving. Oudere generaties, ouders en grootouders van de babyboomers, kijken ons meewarig aan. 'Wij hadden geen handboek over opvoeden nodig, we deden het gewoon', zeggen ze, vol onbegrip.

Deze toestand is ironisch, want we weten nu meer over de ontwikkeling van het kind dan ooit tevoren en we hebben meer cursussen en boeken over opvoeden dan alle voorgaande generaties ouders samen ooit hadden.

DE ONTBREKENDE CONTEXT VOOR OPVOEDING

Wat is er veranderd? Het probleem is in één woord te noemen: de *context*. Ongeacht onze goede bedoelingen, onze vaardigheden of ons mededogen, is opvoeden niet iets dat met elk kind even vlekkeloos verloopt. Voor een efficiënte opvoeding is een bepaalde context nodig. Een kind moet ontvankelijk zijn, anders slagen we er niet in het te voeden, te troosten, te begeleiden en te sturen. Kinderen geven ons niet automatisch de autoriteit om hen op te voeden, enkel en alleen omdat we volwassenen zijn, omdat we van hen houden, menen te weten wat goed voor hen is of omdat we het beste met hen voorhebben. Niet alleen stiefouders worden hier vaak mee geconfronteerd, maar ook anderen die voor kinderen zorgen die niet van hen zijn, zoals pleegouders, babysitters, kin-

dermeisjes, kleuterleidsters of leerkrachten. Zelfs met onze eigen kinderen kan de natuurlijke opvoedautoriteit verloren gaan als de context wordt uitgehouden.

Als opvoedvaardigheden of zelfs liefde voor het kind niet genoeg zijn, wat hebben we dan nog meer nodig? Zonder een onmisbare, speciale relatie is er geen stevige basis om op te voeden. Ontwikkelingsdeskundigen – psychologen of andere wetenschappers die de ontwikkeling van de mens bestuderen – noemen die relatie een *hechtingsrelatie*. Om open te staan voor opvoeding door een volwassene, moet een kind zich actief hechten aan die volwassene, en contact en intimiteit met die volwassene willen. Vroeg in het leven is deze hang tot hechting vooral lichamelijk – de pasgeborene klampt zich letterlijk aan de ouder vast en wil worden vastgehouden. Als alles verloopt zoals bedoeld, ontwikkelt de hechting zich tot een emotionele binding en uiteindelijk tot een gevoel van psychische intimiteit. Kinderen zonder band met degene die hen verzorgt, laten zich moeilijk opvoeden en vaak ook onderwijzen. Alleen de hechtingsrelatie kan de juiste context bieden voor het grootbrengen van kinderen.

Het geheim van opvoeden ligt niet in wat de ouder *doet* maar wat de ouder *is* voor zijn kind. Als een kind contact en intimiteit met ons zoekt, worden we gemachtigd als verzorger, als trooster, als gids, als voorbeeld, als leerkracht of als coach. Voor een aan ons gehecht kind worden we zijn thuisbasis van waaruit het de wijde wereld intrekt, zijn vangnet om op terug te vallen, zijn bron van inspiratie. Alle opvoedvaardigheden in de wereld zijn geen compensatie voor een gebrek aan een hechtingsrelatie. Alle liefde in de wereld kan niet doordringen zonder de psychologische navelstreng die ontstaat uit de hechting van het kind.

De hechtingsrelatie van een kind met een ouder moet minstens zolang standhouden als een kind opvoeding nodig heeft. Dat wordt tegenwoordig steeds moeilijker. Ouders zijn niet veranderd – ze zijn niet minder competent of minder toegewijd geworden. De fundamentele aard van kinderen is niet veranderd – ze zijn niet minder afhankelijk of opstandiger geworden. Wat wel is veranderd, is de cultuur waarin we onze kinderen grootbrengen. De hechting van kinderen aan ouders krijgt niet meer de benodigde steun van de cultuur en de samenleving. Zelfs ouder-kindrelaties die aanvankelijk sterk zijn en volledig verzorgend, kunnen ondermijnd raken naarmate onze kinderen een wereld betreden waarin de hechtingsband niet meer wordt gewaardeerd of bekrachtigd. Kinderen gaan steeds vaker een hechting aan die concurreert met de band met hun ouders, met als gevolg dat we in steeds mindere mate beschikken over de juiste context voor het opvoeden. Het is niet door een gebrek aan liefde of opvoedkundige kennis dat onze opvoeding inefficiënt wordt. Alles heeft te maken met de uitholling van de hechtingscontext.

DE INVLOED VAN ORIËNTATIE OP LEEFTIJDGENOTEN

De voornaamste en schadelijkste concurrerende hechting die het ouderlijk gezag en de ouderlijke liefde ondermijnt, is de toegenomen hechting van onze kinderen aan hun leeftijdgenoten. In dit boek wordt de stelling gehanteerd dat de stoornis die generaties jonge kinderen en tieners die nu op hun volwassenheid afstevenen treft, geworteld ligt in de verloren gegane oriëntatie van kinderen op de verzorgende volwassenen in hun leven. We zijn er niet op uit om de zoveelste medisch-psychologische stoornis vast te stellen. Dat is wel het laatste wat de verwarde ouders van tegenwoordig nodig hebben. We gebruiken het woord *stoornis* in de basisbetekenis: een verstoring van de natuurlijke orde der dingen. Voor het eerst in de geschiedenis wenden jonge mensen zich voor hun informatie, voorbeeld en sturing niet tot hun vader, moeder, leerkrachten en andere verantwoordelijke volwassenen, maar tot mensen die van de natuur nooit een opvoedende rol hebben gekregen: hun eigen leeftijdgenoten. Ze zijn niet handelbaar, niet ontvankelijk en worden niet volwassen omdat ze hun aanwijzingen niet meer van volwassenen krijgen. In plaats daarvan worden kinderen opgevoed door onvolwassen personen die hen onmogelijk tot volwassenheid kunnen begeleiden. Ze worden opgevoed door elkaar.

De best passende term voor dit verschijnsel is ‘oriëntatie op leeftijdgenoten’ (in het Engels: *peer orientation*). Door deze oriëntatie op leeftijdgenoten is ons opvoedinstinct verstomd, ons natuurlijk gezag uitgehold en zijn we niet vanuit ons hart maar vanuit ons hoofd gaan opvoeden: met behulp van handboeken, het advies van ‘experts’ en de verwarde verwachtingen van de maatschappij.

Wat is oriëntatie op leeftijdgenoten?

Oriëntatie, het bepalen van de locatie en het verkennen van de omgeving, is een fundamenteel instinct en een fundamentele behoefte van de mens. Desoriëntatie is een van de minst verdraagbare psychologische ervaringen. Hechting en oriëntatie zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Mensen en dieren oriënteren zich automatisch door naar degenen aan wie ze zijn gehecht op te kijken voor leiding.

Kinderen, en ook de jongen van warmbloedige diersoorten, hebben een aangeboren oriënteringsinstinct: iemand moet hen de richting wijzen. Net zoals een magneet zich automatisch naar de noordpool richt, hebben kinderen een aangeboren behoefte om te bepalen waar ze zich bevinden door zich te wenden tot een bron van gezag, contact en warmte. Kinderen kunnen het ontbreken van een dergelijke persoon niet verdragen: ze raken gedesoriënteerd. Dat

gebrek noem ik een *oriëntatieleegte*.^{*} De ouder, of een volwassene die de ouder vervangt, is de door de natuur bedoelde oriëntatiepool, net zoals volwassen dieren de oriënterende invloed zijn bij alle dieren die hun jongen grootbrengen.

Dit oriënteringsinstinct van de mens heeft veel weg van het inprentingsinstinct van een eendenkuiken. Net uit het ei hecht het kuiken zich meteen aan de moedereend; het volgt haar overal naartoe, het volgt haar voorbeeld en aanwijzingen op totdat het de volwassen onafhankelijkheid bereikt. Zo ziet de natuur het bij voorkeur. Als de moedereend echter ontbreekt, volgt het kuiken het dichtstbijzijnde bewegende object – een mens, een hond of zelfs een bewegend stuk speelgoed. Het spreekt voor zich dat noch de mens, noch de hond, noch het speelgoed even geschikt zijn om het kuiken met succes op te voeden tot een volwassen eend. Zo geldt ook dat als er geen opvoedende ouder aanwezig is, het mensenkind zich oriënteert op wie er zich maar in de buurt bevindt. Door sociale, economische en culturele trends heeft de ouder in de afgelopen vijf of zes decennia zijn beoogde positie als oriënterende invloed op het kind verloren. De groep leeftijdgenoten heeft deze oriëntatieleegte gevuld, met betreuwenswaardige gevolgen.

Zoals we laten zien, kunnen kinderen zich niet tegelijkertijd op zowel volwassenen als op andere kinderen oriënteren. Je kunt niet twee stellen tegenstrijdige aanwijzingen tegelijk opvolgen. De hersenen die nog in volle ontwikkeling zijn moeten automatisch kiezen tussen de waarden van de ouders en die van de leeftijdgenoten, sturing door de ouders of door de leeftijdgenoten, de cultuur van de ouders of van de leeftijdgenoten, en die twee lijken elkaar telkens weer tegen te spreken.

Willen we dan beweren dat kinderen geen vrienden van hun eigen leeftijd moeten hebben of geen band moeten aangaan met andere kinderen? Integendeel, dat soort banden zijn natuurlijk en kunnen bevorderlijk zijn. In volwassenengeoriënteerde culturen, waar de principes en waarden van de volwassen generaties de norm zijn, hechten kinderen zich aan elkaar zonder hun richting kwijt te raken of de begeleiding van hun ouders af te wijzen. Dat is in onze maatschappij niet meer het geval. Relaties waarin volwassenen de voornaamste bron van oriëntatie waren voor het kind, hebben plaats moeten maken voor banden tussen leeftijdgenoten. Het onnatuurlijke is niet het contact met leeftijdgenoten, maar het feit dat kinderen de dominante invloed zijn geworden op elkaars ontwikkeling.

* Tenzij anders aangegeven, wordt met 'ik' in dit boek Gordon Neufeld bedoeld.